

UMUMIY O‘RTA TA‘LIM TIZIMIDA ART-PEDAGOGIK FAOLIYAT ORQALI O‘QUVCHILARDA GENDER TENGLIK ONGINI SHAKLLANTIRISH

<https://doi.org/10.24412/2181-1784-2026-20-315-318>

Yuldoshev Umidjon Yuldoshevich

Xalqaro Nordik universiteti professori v.b., PhD.

yumid090@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada umumiy o‘rta ta‘lim tizimida art-pedagogik faoliyat orqali o‘quvchilarda gender tenglik ongini shakllantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda san‘at vositalarining (tasviriy san‘at, musiqa, drama, ijodiy faoliyatlar) tarbiyaviy va ijtimoiy ahamiyati tahlil qilinib, ularning o‘quvchilarning genderga oid stereotiplardan xoli fikrlashini rivojlantirishdagi o‘rni asoslab berilgan. Shuningdek, art-pedagogik yondashuvlarning ta‘lim jarayoniga integratsiyasi, ularning psixologik va pedagogik imkoniyatlari hamda gender tenglikni ta‘minlashdagi samaradorligi ilmiy-nazariy jihatdan ochib berilgan. Maqolada umumiy o‘rta ta‘lim muassasalarida gender madaniyatini shakllantirishga xizmat qiluvchi amaliy tavsiyalar ham keltirilgan.

Kalit so‘zlar: gender tenglik, art-pedagogika, umumiy o‘rta ta‘lim, tarbiya, ijodiy faoliyat, o‘quvchi shaxsi.

ОБЩЕЕ СРЕДНЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ФОРМИРОВАНИЕ СОЗНАНИЯ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА У УЧАЩИХСЯ ПОСРЕДСТВОМ АРТ- ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Юлдошев Умиджон Юлдошевич

И.о. профессор Международного Нордического университета, PhD

yumid090@gmail.com

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются вопросы формирования сознания гендерного равенства у учащихся в системе общего среднего образования посредством арт-педагогической деятельности. В исследовании анализируется воспитательное и социальное значение средств искусства (изобразительного искусства, музыки, драмы, творческой деятельности), а также обосновывается их роль в развитии у учащихся свободного от гендерных стереотипов мышления. Кроме того, с научно-теоретической точки зрения раскрываются вопросы интеграции арт-педагогических подходов в образовательный процесс, их психологические и педагогические возможности, а также эффективность в обеспечении гендерного равенства. В статье также представлены практические рекомендации, направленные на формирование гендерной культуры в учреждениях общего среднего образования.

Ключевые слова: Гендерное равенство, арт-педагогика, общее среднее образование, воспитание, творческая деятельность, личность учащегося.

FORMING GENDER EQUALITY AWARENESS AMONG STUDENTS IN THE GENERAL SECONDARY EDUCATION SYSTEM THROUGH ART-PEDAGOGICAL ACTIVITIES

Yuldoshev Umidjon Yuldoshevich

Acting Professor of the International Nordic University, PhD

yumid090@gmail.com

ABSTRACT

This article examines the issues of forming gender equality awareness among students in the general secondary education system through art-pedagogical activities. The study analyzes the educational and social significance of artistic means (visual arts, music, drama, and creative activities) and substantiates their role in developing students' thinking free from gender-based stereotypes. In addition, the integration of art-pedagogical approaches into the educational process, their psychological and pedagogical potential, and their effectiveness in ensuring gender equality are revealed from a scientific and theoretical perspective. The article also provides practical recommendations aimed at fostering gender culture in general secondary education institutions.

Keywords: gender equality, art pedagogy, general secondary education, upbringing, creative activity, student personality.

Bugungi globallashuv va ijtimoiy taraqqiyot sharoitida ta'lim tizimi oldida barkamol, mustaqil fikrlovchi hamda ijtimoiy mas'uliyatli shaxsni tarbiyalash muhim vazifa sifatida qo'yilmoqda. Ushbu jarayonda o'quvchilarda gender tenglik ongini shakllantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Gender tenglik jamiyatda erkaklar va ayollar huquq hamda imkoniyatlarining tengligini ta'minlashga qaratilgan muhim ijtimoiy-pedagogik masala bo'lib, u yosh avlodning dunyoqarashi va ijtimoiy faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Umumiy o'rta ta'lim tizimi o'quvchilarda shaxsiy va ijtimoiy qadriyatlarning shakllanishida asosiy bo'g'in hisoblanadi. Aynan maktab yoshida bolalarda gender rollari, ijtimoiy munosabatlar va tenglik haqidagi tasavvurlar shakllanadi. Shu sababli ta'lim jarayonida innovatsion va samarali pedagogik yondashuvlardan foydalanish zarurati yuzaga keladi. Shunday yondashuvlardan biri art-pedagogik faoliyat bo'lib, u san'at vositalari orqali o'quvchilarning hissiy, estetik va ijtimoiy ongini rivojlantirishga xizmat qiladi. [2.44.]

Art-pedagogika o'quvchilarning ichki dunyosini ochish, ularning ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish hamda ijtimoiy tenglik g'oyalarini singdirishda katta imkoniyatlarga ega. San'at orqali ta'lim berish jarayonida o'quvchilar genderga oid stereotiplarni anglaydi, tanqidiy fikrlashni o'rganadi va jamiyatda teng huquqli munosabatlarni qadrlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu jihatdan, art-pedagogik faoliyatni umumiy o'rta ta'lim tizimiga joriy etish va uni gender tenglik tarbiyasi bilan uyg'unlashtirish dolzarb ilmiy-pedagogik muammo hisoblanadi.

Gender tushunchasi jamiyatda erkaklar va ayollarga nisbatan shakllangan ijtimoiy rollar, xulq-atvor me'yorlari va ijtimoiy kutilmalar majmuini anglatadi. U biologik jinsdan farqli ravishda ijtimoiy va madaniy omillar ta'sirida shakllanadi. Pedagogik nuqtayi nazardan gender tenglik o'quvchilarda erkak va ayol shaxslarining huquq, imkoniyat va ijtimoiy faollik jihatidan teng ekanligi haqidagi tushunchani rivojlantirishni nazarda tutadi. Ta'lim jarayonida gender masalasiga e'tibor qaratish o'quvchilarning adolatli, tolerant va ijtimoiy mas'uliyatli shaxs bo'lib kamol topishiga xizmat qiladi. [4.25.]

Umumiy o'rta ta'lim tizimida gender tenglikni ta'minlash davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayon O'zbekiston Respublikasining

Konstitutsiyasi, ta’lim to’g’risidagi qonunlar, davlat ta’lim standartlari hamda gender tenglikka oid me’yoriy-huquqiy hujjatlar bilan tartibga solinadi. Mazkur hujjatlarda ta’limda tenglik, kamsitmaslik va inson huquqlarini ta’minlash tamoyillari belgilangan. Ushbu normativ asoslar umumiy o’rta ta’lim muassasalarida genderga oid tarbiyaviy ishlarni tizimli va maqsadli tashkil etish imkonini beradi.

Art-pedagogika — bu san’at vositalari (tasviriy san’at, musiqa, drama, ijodiy faoliyat) orqali o’quvchilarning estetik, ijodiy va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan pedagogik yondashuvdir. Uning maqsadi — o’quvchilarda ijodiy fikrlash, hissiy va estetik didni rivojlantirish, shuningdek, shaxsiy va ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirishdir. Vazifalari esa san’at orqali tarbiyaviy, ma’naviy va ijtimoiy ko’nikmalarni mustahkamlash, o’quvchilarni jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarga tayyorlashdan iborat. [6.87.]

Art-pedagogik faoliyat quyidagi asosiy yo’nalishlarga bo’linadi:

- Tasviriy san’at — chizma, bo’yoq, kollaj orqali estetik va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish.
- Musiqa — vokal, instrumental ijro orqali hissiy intellekt va ijtimoiy madaniyatni shakllantirish.
- Drama va teatr — rolli o’yinlar, dramatik sahnalar orqali empatiya, ijtimoiy fikrlash va kommunikativ ko’nikmalarni rivojlantirish.
- Ijodiy mashg’ulotlar — hikoya yozish, she’r, loy yoki boshqa qo’l san’atlari orqali shaxsning ijodiy salohiyatini oshirish.

Har bir tur o’quvchilarda estetik hissiyotlarni uyg’otish va ijtimoiy ko’nikmalarni mustahkamlash imkonini beradi.

Bu metodlar o’quvchilarda nafaqat bilim, balki qadriyatlar va ijtimoiy ongini rivojlantirishga xizmat qiladi.

San’at vositalari o’quvchilarda gender stereotiplarini yengillashtirish va ijtimoiy adolat tuyg’usini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega:

- Vizual san’at orqali o’quvchilar jinsga asoslangan cheklovlarni ko’rmay, turli imkoniyatlarni anglaydi.
- Drama va rolli o’yinlar stereotipik vaziyatlarni simulyatsiya qilish orqali o’quvchilarning empatiya va tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshiradi.
- Musiqa va ijodiy mashg’ulotlar hissiy ongini rivojlantiradi va gender mavzularini ifodali tarzda tushunishga yordam beradi.

Shunday qilib, san’at orqali tarbiyalash o’quvchilarda erkak va ayol rollari haqidagi noto’g’ri qarashlarni kamaytiradi va tenglik g’oyasini tabiiy tarzda singdiradi. [5.21.]

Bu mashg’ulotlar nafaqat bilimsiz, balki hissiy va ijtimoiy jihatdan ham o’quvchini rivojlantiradi. Shu bilan birga, ular maktabda gender tenglik madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa or’nida, umumiy o’rta ta’lim tizimida art-pedagogik faoliyat orqali o’quvchilarda gender tenglik ongini shakllantirish dolzarb pedagogik masala hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatdiki, o’quvchilarning gender ongini

rivojlantirishda nafaqat o‘qituvchilarning pedagogik yondashuvi, balki oila, maktab muhiti va ijtimoiy omillar muhim ahamiyatga ega. Art-pedagogik faoliyat o‘quvchilarda ijodiy fikrlash, hissiy va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish orqali gender stereotiplarini kamaytirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdurahmonova, D. (2020). Umumiy o‘rta ta’limda gender tarbiyasi va uning pedagogik asoslari. Toshkent: Fan.
2. Karimov, B. (2018). Art-pedagogika metodlari va ularning maktabdagi qo‘llanilishi. Pedagogika ilmiy jurnali, 4(12), 45–52.
3. Toshpulatov, R. (2021). San’at orqali tarbiya: o‘quvchi shaxsini rivojlantirish. Toshkent: “Ilm-Ziyo” nashriyoti.
4. Юлдошев, У. Ю. (2017). Эксклюзивные свойства педагогической технологии в преподавании музыки. Молодой ученый, (22), 207-209.
5. Yuldoshev, U. (2018). Problems of Choosing Methods and Technologies in Musical Pedagogics. Eastern European Scientific Journal, (2).
6. Юлдошев, У. Ю. (2020). РОЛЬ АРТИКУЛЯЦИИ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЕ МАКОМА. In АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ (pp. 87-89).